

חאה שנים ל"הצהרת בלפור" האמריקנית: נקודת מפנה בהתגבשות הלובי הציוני באמריקה

עקיבא ביגמן

תקציר

בשנת 1922 קיבל הקונגרס האמריקני החלטת־הצהרה שחזרה כמעט באופן מילולי על הצהרת בלפור. החלטה זו – הידועה בשמה החלטת לודג'־פיש, על שם חברי הקונגרס שהציגו אותה – התקבלה כחלק ממסע שתדלנות פוליטי־מדיני שערכו פעילים ציונים מקומיים בדרגים הבינוניים, ונגר עמדתם הרשמית של הארגון הציוני העולמי ושלוחתו באמריקה. להחלטה הייתה משמעות דרמטית במאבק המדיני לאשרור המנדטים, בשלב שבו מוקד ההתנגדות עבר לארצות הברית.

במאמר זה מתחקה המחבר אחר יוזמי ההחלטה, דרכי פעולתם ותפיסות העולם הפוליטיות שהנחו אותם. בהתבסס על מקורות ארכיוניים ראשוניים מבודד המחבר את הנפשות הפועלות, ומציג את המאורעות כהווייתם. המחבר מציע לראות בהחלטת לודג'־פיש "רגע אפס" של היחסים המדיניים בין הציונות לארצות הברית, היות והיא כוללת בפעם הראשונה את מלוא המרכיבים שילוו יחסים אלו עד לימינו אנו: שתדלנות של יהודי ארצות הברית, מתיחות בין הזרוע המחוקקת – הקונגרס – לבין הממשל ומחלקת המדינה, והעברת מרכז הכובד המדיני לארצות הברית כחלק מן הסדר העולמי החדש שנוצר לאחר מלחמת העולם הראשונה. לצד רטוריקה פרו־ציונית נלהבת, הממשל נקט מדיניות שהקשתה על הגשמת הציונות משיקולי אינטרסים עסקיים אמריקניים הקשורים לנפט. עובדה זו הופכת את ההתבוננות באירועים אלו לרלוונטית ולמעניינת במיוחד.

מילות מפתח: ארגון ציוני אמריקה, החלטת לודג'־פיש, המנדט הבריטי, חיים וייצמן, אליהוא סטון, שמעון גלזר, לואי ליפסקי

מבוא*

בשנת 1922 הגיע לשיאו מאבק איתנים מדיני בן ארבע שנים על הענקת המנדט על ארץ ישראל לבריטניה כדי שהיא תקים בה תשתית לבית לאומי ליהודים. המאבק היה רב פנים וכלל את הזירה המדינית האירופית ואת הזירה הפוליטית הפנימית בבריטניה (שהייתה הגורם לספר הלבן הראשון של צ'רצ'יל), ולאחר שצלחו את כל המשוכות נותרה רק מדינה אחת בעולם שעדיין התנגדה להענקת המנדט לבריטניה: ארצות הברית.

במשך חודשים ארוכים היה אשרור המנדט על ארץ ישראל תלוי על בלימה, ועניינו נידון בחדרי החדרים של מחלקת המדינה בווישינגטון. בשלב זה מה ששיחק תפקיד מפתח היו האינטרסים הכלכליים האמריקניים שהכתיבו קו תקיף ומתנגד.

דווקא בשעה זו הייתה הפעילות הציונית המאורגנת בארצות הברית במשבר קשה. היוזמים היו שורה של אנשים פשוטים, פעילים זוטרים, מנהיגי קהילות ועסקנים מדרג בינוני. הם אלה שהצליחו להפעיל את מנופי הלחץ הנכונים על הנשיא וורן הרדינג, והובילו לבסוף לפריצת הדרך.

ב־21 בספטמבר 1922 חתם הנשיא הרדינג על החלטה משותפת של שני בתי הקונגרס התומכת בכינונו של בית לאומי יהודי בארץ ישראל. החלטה זו, שהייתה ההחלטה האמריקנית הרשמית הראשונה ביחס לציונות, הייתה רבת משמעות באותה עת, אך בחלוף הזמן נשכחה מן הלב. בהחלטה נאמר כך:

Favoring the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people Resolved by the Senate and House of Representatives of the United States of America in Congress assembled, That the United States of America favors the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, it being clearly understood that nothing shall be done which should prejudice the civil and religious rights of Christian and all other non-Jewish communities in Palestine, and that the holy places and religious buildings and sites in Palestine shall be adequately protected (67th Congress, H.J.Res. 322)

* המחקר שעליו מתבסס מאמר זה בוצע כחלק מלימודי תואר מוסמך במחלקה לתולדות עם ישראל ע"ש ישראל וגולדה קושיצקי באוניברסיטת ברייטלין בהנחיית פרופ' גרשון בקון.

הניסוח של החלטה זו זהה כמעט לחלוטין לזה של הצהרת בלפור. ההבדלים היחידים הבולטים בין שתי ההצהרות נוגעים לאזכור המיוחד של המיעוט הנוצרי בהחלטת הקונגרס, בעוד בהצהרת בלפור מוזכרים המיעוטים באופן כללי; בהצהרת בלפור כלולה התחייבות של המלך האנגלי לפעול למען השגת מטרה זו, ואילו בזו האמריקנית אין התחייבות מעשית; ולבסוף, הצהרת בלפור מדגישה את ההתחשבות במצבם של יהודי התפוצות, דבר שנעדר כליל מההחלטה האמריקנית. יתר הטקסט הוא העתק מדויק לחלוטין של נוסח הצהרת בלפור. לפיכך יש הרואים בהחלטה זו הכרה אמריקנית בהצהרת בלפור עצמה, כפי שאף הופיע מפורשות בנוסח הראשון שהוצג בפני ועדת יחסי החוץ של הקונגרס, ב-12 באפריל 1922.

יוזמי ההחלטה הם הסנטור הנרי קבוט לודג' (אין להתבלבל עם הנרי קבוט לודג' ג'וניור, נכדו, שהיה שגריר ארצות הברית בווייטנאם בשנות השישים), שהעביר נוסח דומה לזה בסנאט, וחבר בית הנבחרים המילטון פיש, שהעביר אותה בבית הנבחרים. במהלך קיץ 1922, לאחר דין ודברים, אושרו ההחלטות והנשיא הרדינג חתם עליהן בספטמבר. במקביל, במהלך פרק הזמן הזה הסירה ארצות הברית את התנגדותה לאשרור המנדט על ארץ ישראל, ובכך הוסר המחסום האחרון בפני הקמתו של הבית היהודי הלאומי, שלימים יהפוך למדינת ישראל. זהו אירוע מכונן מכמה סיבות. ראשית, זו הייתה הפעולה המדינית הראשונה של ציוני אמריקה, אשר עד אותו הרגע עסקו בעיקר בגיוס כספים ובפילנתרופיה לטובת קרן היסוד, קק"ל וארגונים נוספים. היכולת לגייס דעת קהל, לפעול בקונגרס ולהשפיע על מדיניות חוץ, היא יכולת שיהודי ארצות הברית ישכללו בעשורים הבאים לכלל אומנות. החלטת לודג'-פיש הייתה טבילת האש שלהם.

מעבר לכך, טיבה של ההתנגדות לציונות באמריקה גם הוא פועל בדפוס מוכר. התגייסות של אינטלקטואלים ערבים, תקשורת המטיפה נגד המנדט והציונות, יהודים מקומיים אנטי ציונים הפועלים בגלוי נגד היוזמה, ומעל הכול בליל של אינטרסים פוליטיים, מדיניים וכלכליים המשמשים בערבוביה - כולם הופיעו שם ברגע לידתה של הציונות המדינית האמריקנית, ולמרות שינויים והתפתחויות רבות הם נותרו כשהיו עד היום.

העיון ההיסטורי בפרשה זו משמש לפיכך חלוץ הצצה מרתק אל תוככי הדינמיקה של יחסי ישראל-ארצות הברית, מזווית שנשכחה במרוצת הדורות.

ההחלטה נתפסה בשעתה כמאורע הרה גורל. רבים מהעוסקים בהחלטה זו בזמן אמת היו מודעים למשמעות ההיסטורית הגדולה של מעשיהם, וראו עצמם שותפים בפעולה חשובה ביותר. אולם תפיסה זו עומדת בניגוד בולט לתפיסת האירוע בהיסטוריוגרפיה הנוכחית. בשל העובדה שההיסטוריה הציונית ידעה עוד תהפוכות רבות לאחר מכן, נתפסת החלטת לודג'-פיש כאנקדוטה היסטורית, אשר מקומה יכירנה בפרקי מבוא או בסקירות רקע בחיבורים

היסטוריים. כך הפכה החלטת לודג'־פיש לדוגמה אחת מני רבות של תהליכים היסטוריים שונים: פרק ביחסי קונגרס־נשיא (Kent, 1973), שלב בגיבוש ההסדר האנגלו־אמריקני ב־1924 (Knee, 1997, pp. 3-18) או חלק מהתהוות הציונות האמריקנית כתנועה מדינית משפיעה (שפירא, 2001, עמ' 1-15). העיסוק בהחלטה זו כנושא העומד בפני עצמו נעשה נדיר במשך הזמן.

מבחינה מחקרית, כמה מחברים הקדישו לפרשה חיבורים יסודיים. עיסוק בולט בהחלטה ניתן למצוא אצל ראובן פינק, שהקדיש לה פרק בספרו (Fink, 1944) הבוחן את מערכת היחסים בין ארצות הברית לציונות של אותם ימים. ספר זה מסתמך בעיקר על מקורות פומביים גלויים בני הזמן כך שערכו המחקרי אינו רב, אך הוא מכיל תיאור מסודר ונוח של האירועים המרכזיים. מחבר נוסף שעסק בהרחבה בפרשה הוא פרנק מנואל (Manuel, 1949), הדן באריכות בהחלטה זו בעיקר על רקע גיבושה של האמנה האנגלו־אמריקנית שנחתמה בשנת 1924. תרומתו המרכזית היא בהפניית תשומת הלב למשמעויות המדיניות של ההחלטה ולהתייחסות אליה בקרב גורמי הממשל. חיבור מחקרי ראשון נכתב על ידי ארווינג אודר (Oder, 1956), שעסק בהרחבה ביחסה של ארצות הברית למנדט על פלשתינה בעבודת הדוקטור שלו. במסגרת זו הוא בחן את החלטת לודג'־פיש ואת השלכותיה, תוך הסתמכות על מקורות ארכיוניים וראיונות עם אישים שהיו מעורבים בפרשה, כגון הסנטור המילטון פיש ומנהיג הציונות האמריקנית לואי ליפסקי. חוקר נוסף שעסק בפרשה הוא הרברט פארזן (Parzen, 1970), שפרס את תהליך העברתה של ההחלטה בבתי הקונגרס ואת שינויי הנוסח שנעשו בה בתוך כך. מלבד זאת, נכתבה בתקופה המודרנית עבודת מחקר לתואר מוסמך (Azous, 2003) שעסקה בחלקו של שמעון גלזר בקידום ההחלטה. יתרונה של עבודה זו הוא בכך שהיא מבוססת על מקורות ארכיוניים ראשוניים של גלזר, ואילו חסרונה הוא התמקדותה בגורם אחד בלבד מני רבים שהיו שותפים בהובלת ההחלטה.

מלבד החומרים המחקריים, השתמשתי בעבודה זו בחומר ארכיוני מגוון, ובכללו חומרים מארכיוניהם של אליהו סטון מבוסטון (ארכיון סטון), שמעון גלזר (Glazer, 1922) וחיים ויצמן. כמו כן, חומר רב הנוגע להמילטון פיש, לאברהם גולדברג ולאחרים נמצא בארכיון הציוני המרכזי בירושלים (אצ"מ). חשיבות גדולה נודעה לחומר מהארכיונים הממלכתיים האמריקניים, המכילים פרוטוקולים של דיונים שנערכו בבית הנבחרים ובסנאט סביב ההחלטה (US HCFA Hearings, 1922; US HCFA Report, 1922).

בשורות הבאות אבקש לבחון את החלטת לודג'־פיש כפרשה העומדת לעצמה, מתוך הקשר התקופה. במסגרת זו אבקש לעמוד על זהותם של יוזמי ההחלטה ומנסחיה, מתוך עיון במגוון מקורות, וכן לבחון את השפעותיה של ההחלטה ומשמעויותיה בטווח הזמן הקרוב

לה. כך אנסה לעמוד על המקום הראוי להחלטה זו בתולדות הציונות. הריחוק מתקופה זו, העובדה שאין להחלטה הזאת השפעה ישירה עלינו והיכולת להיחשף למגוון רחב של מקורות ותעודות - עשויים להניב תיאור מדויק יותר של הפרשה.

רקע: אשרור המנדטים

סיומה של המערכה הצבאית על אדמת אירופה וארץ ישראל סימן את תחילתה של המערכה המדינית על יישומה המעשי של הצהרת בלפור והכללתה בהסדרים שלאחר המלחמה (12-13, RIIA, 1946, pp. 12-13). כבר בוועידת השלום שהתכנסה בוורסאי שבצרפת, ב־1 בינואר 1919, התייצבו מנהיגי הציונות והתאמצו להכליל את הקמת הבית היהודי בסדר היום העולמי. גם במהלך ועידת סן רמו (12-23 בפברואר 1920), שבה נידונו ההסדרים בין צרפת לאנגליה בשטחיה הכבושים של האימפריה העות'מאנית, פעלו הציונים ובראשם ויצמן להכללת הצהרת בלפור בהסכם שבין צרפת לאנגליה (9, Ingram, 1972, p. 9). גם לאחר מכן, כאשר במהלך 1920 הגיעו הדיונים על ניסוח המנדט לוועידת החוץ של הפרלמנט הבריטי, ניכרה התערבות של ממש של ויצמן ושל מנהיגים אחרים (102, Ingram, 1972, p. 102).

המאבק היה עקבי. אולם גם לאחר שנקבע נוסח המנדט נותרו שני שלבים חשובים באשרורו הסופי. ראשית, היה עליו לעבור אישור בפרלמנט הבריטי, דבר שחייב דיון פוליטי וציבורי פנימי בבריטניה. לאחר מכן היה עליו לעבור בהחלטה רשמית של חבר הלאומים, שהיה מופקד על מינוי המנדטים ויישומם. בשלבים אלו הוערמו מכשולים רבים.

בזירה הבריטית התנהל פולמוס ציבורי ער ובכללו פעילות נרחבת וקולנית של משלחת נציגים ערבים מארץ ישראל שהגיעו ללונדון בקיץ 1921. המהלך הגיע לשיאו בהצעה של הלורד איילינגטון לדחות את אישור המנדט עד שיוכנסו בו שינויים העונים לדרישות הערבים. הצעתו אושרה בבית הלורדים ב־21 ביוני 1922, אך נדחתה בבית הנבחרים ב־4 ביולי בעקבות פעילותו הפוליטית של ויצמן, ולאחר פרסום הספר הלבן הראשון ("של צ'רצ'יל"), שייעד את הגדה המזרחית של הירדן למדינה ערבית, ימים מספר קודם לכן (סייקס, 1975, עמ' 67-74; Ingram, 1972, p. 72; Prazen, 1970, p. 169). גם בדיוני הוועדות של חבר הלאומים ניכרו התנגדויות רבות מצד המעצמות. איטליה התעקשה על עיכוב אשרור המנדט עד שיוסדרו כמה עניינים בינה לבין צרפת, וגם הוותיקן עיכב את אישורו על רקע אינטרסים שונים (56-60, Wright, 1968, pp. 56-60).

אולם הקשיים שהערימה ארצות הברית על אישור המנדט הם החשובים ביותר לענייננו. ארצות הברית לא הייתה חלק מחבר הלאומים, ואף על פי כן הקו המרכזי שנקטה במדיניות

החוץ שלה היה שמירת האינטרסים האמריקניים הלאומיים בדיונים שלאחר המלחמה. האינטרסים האמריקניים המרכזיים נגעו לנכסיה של גרמניה באוקיינוס השקט, לאינטרסים שונים של נפט במפרץ הפרסי ובדרום ארץ ישראל (Manuel, 1949, p. 285; Wright, 1930, pp. 49-56), ולמדיניות האמריקנית המסורתית שמבקשת להבטיח לאזרחיה "דלת פתוחה" לעסקים ברחבי העולם (FRUS, 1938, p. 108). עיכובים אמריקניים אלו גרמו להתמשכות השיחות (Wright, 1930, p. 54).

ב־23 בספטמבר אישר חבר הלאומים את המנדטים באופן עקרוני לאחר שהושגה הסכמה בין מדינות חבר הלאומים בנושא, וההסתייגויות האמריקניות היו המכשול האחרון (Wright, 1930, p. 55). במהלך תקופה זו נידון הסכם אנגלו-אמריקני במטרה להסדיר את מעמדה של ארצות הברית בטריטוריות המנדטוריות הבריטיות. בדיונים אלו בלטו האינטרסים האמריקניים, ששאפו להעדפה מסחרית וכלכלית בשטחי המנדטים, בעיקר על רקע השקעות של חברות נפט אמריקניות בשטחי ארץ ישראל לפני המלחמה; בשילוב המגמה הברדלנית שהכתובה הימנעות מוחלטת מהתחייבויות אמריקניות כלשהן ביחס לשטחים אלו (Manuel, 1949, pp. 275-284).

סיפור מעניין ששופך אור על טיבם של הדיונים המדיניים בשלב זה מתגלה במסמכי מדיניות החוץ של מחלקת המדינה. במכתב שנשלח ב־4 באוגוסט 1921 ממחלקת המדינה לשגריר הבריטי, פורטו תנאים אחדים שעמדו במרכז הפערים בין הצדדים במשא ומתן. אחת הדרישות המרכזיות הייתה "תקנות למניעת אפליה", ובכללן שינוי בהגדרות המגינות על משקיעים זרים, שבנוסח הקיים כללו רק מדינות מחבר הלאומים, וארצות הברית לא נכללה בהן. במכתב נאמר שהסעיפים הללו צריכים להשתנות כך שיכללו גם את ארצות הברית:

It is not the intention of this government to raise objection to allocation or terms of mandates for the purpose of seeking additional territory or for any other purpose than **to safeguard the interests of the United States and the fair and equal opportunities** which it is believed the United States should enjoy in common with the other powers (FRUS, 1938, p. 108).

לא התפשטות טריטוריאליה העסיקה את מדיניות החוץ האמריקנית, אלא שוויון הזדמנויות כלכלי בשטחים המנדטוריים. בתגובה שלפו הבריטים קלף מנצח – המנדט שניתן להם קובע במפורש שיש להעדיף את פיתוח הארץ לטובת התושבים היהודים, ולפיכך הם אינם יכולים לספק "דלת פתוחה" שוויונית לשאר האומות:

So far as Palestine is concerned [...] the Mandate expressly provides that the administration may arrange with the Jewish agency to develop any of the natural resources of the country [...] it is impractical to guarantee that equal facilities for developing the natural resources of the country should be granted to persons or bodies who may be actuated by other motives (FRUS, 1938, p. 117).

הצהרת בלפור והמחויבות הבריטית להקמתו של הבית הלאומי היהודי הן הצדקה לבלעדיות בריטית על משאבי הטבע בשטח. בשל כך בריטניה אינה יכולה לספק גישה שווה לגורמים אחרים המונעים ממוטיבציות אחרות.

כך או כך, בחודשי הקיץ והסתיו בשנת 1921 התפרקו בזה אחר זה כל מוקדי ההתנגדות והמכשולים בדרך למנדט, וארצות הברית נותרה המחסום האחרון בפני הגשמת החלום הציוני. הפעילות באמריקה נעשתה קריטית ביותר, עד שצ'רצ'יל, שר המושבות דאז, הבין שיש צורך להפעיל גם את הארגון הציוני בארצות הברית. באיגרת לסוקולוב מ-29 בנובמבר 1921 חשף ויצמן כי צ'רצ'יל דחק בו לפעול להשגת הסכמה מהממשל האמריקני:

Confidential. Seen Churchil. Most emphatic my leaving for America, that we should both endeavor obtain agreement to Palestine Mandate...

(ויצמן, 1979א, איגרת מס' 291)

שנת 1922 הייתה אפוא שנה קריטית לאישור המנדט, ולארצות הברית היה תפקיד מפתח בשלב זה. הצורך הדחוף בהשגת הסכמה אנגלו-אמריקנית סביב פרטי המנדט היה למרכז הפעילות הציונית.

המשבר בציונות האמריקנית

המערכה המדינית החדשה תפסה את הציונות באמריקה ברגע שפל היסטורי. התנועה שהחלה לפעול בארצות הברית בשנת 1897 בשם "הפדרציה של ציוני ארצות הברית" (Federation of American Zionists) התרחבה במשך השנים, ועד לשנות העשרים של המאה ה-19 כבר נכללו בה נציגים בכירים ומכובדים כגון שופט בית המשפט העליון לואי ברנדייס, הפרופסור

למשפטים מאוניברסיטת הרווארד פליקס פרנקפורטר, השופט הפדרלי ג'וליאן מאק והרב הרפורמי סטפן וייז.

הפילוסופיה הציונית האמריקנית שדגלה בפיתוח ארץ ישראל כפתרון טריטוריאלי נוסף ליהודים אך לא ראתה בציונות את הפתרון הבלעדי לבעיה היהודית, דיברה אל לבבות הציבור, וכשנים שלאחר הצהרת בלפור גדלה התנועה עד שבשנת 1918 היא מנתה 149,235 חברים (Halpern, 1961, pp. 10-12, 327).

אולם ב־1921 פקד את התנועה משבר עמוק. הרקע היה ויכוח יסודי בין ברנדייס וקבוצתו לוויצמן, שייצג את התנועה הציונית העולמית בשאלת אופן השימוש הנכון בכספי קרן היסוד. הקבוצה האמריקנית טענה שבניין ארץ ישראל צריך להיעשות על בסיס יוזמה פרטית של אנשי עסקים שיפתחו בה תשתית כלכלית עצמאית ובת־קיימה. לעומת זאת, הציונות האירופית הקלאסית שאפה לבנות את הארץ בתכנון ריכוזי, ראתה בציונות פתרון כולל ורחב יותר לבעיות העם היהודי, וביקשה להשתמש בכספי קרן היסוד גם למימון חינוך בגולה, תחייה תרבותית וכדומה (Halperin, 1971, pp. 180-195; Urofsky, 1976, pp. 296-298). הוויכוח בנושא הגיע לעימות ישיר בקונגרס הציונות האמריקנית בקליבלנד ביוני 1921, שם נערך עימות בין ברנדייס לוויצמן בשאלות אלו. בהצבעה שנערכה לאחר מכן הפסידה קבוצת ברנדייס ופרשה מהתנועה. עם סילוק ברנדייס וקבוצתו מההנהגה הציונית, התרוקנה התנועה בבת אחת משורת אישים בעלי מעמד ציבורי וקשרים פוליטיים בממשל האמריקני. ההנהגה החדשה בראשות לואי ליפסקי חסרה את היוקרה הציבורית אשר לה זכו ברנדייס וקבוצתו, והייתה חלשה מבחינה פוליטית (Oder, 1956, p. 43). בשלב זה נרשמה גם ירידה חדה במספר החברים בארגון, ולעומת שנת השיא ב־1918 שבה נרשמו 149,235 חברים, בשנת 1921 היו בארגון 30,597 חברים בלבד. כך, משבר אשרור המנדטים תפס את התנועה הציונית האמריקנית ברגע של חולשה היסטורית, והבמה התפנתה לשחקנים אחרים.

שורשי היוזמה

אבות רבים להצלחה, ובספרות שעוסקת בפרשה מיוחסת יוזמת הפנייה לקונגרס לשורה ארוכה של אישים וארגונים. בבדיקת המקורות הראשוניים בנושא מתברר כי מי שהגו, דחפו וקידמו את המהלך הפוליטי הציוני הדרמטי ביותר בשנות העשרים באמריקה היו דווקא שני פעילים זוטרים יחסית, שפעלו ללא תיאום והיו להם קשרים מעטים. לא זאת בלבד, כאשר הוצג הרעיון בפני הארגונים הציוניים האמריקניים ונציגי הציונות העולמית, הם דחו אותו מכול וכול.

אנשי המפתח בשלב זה של הסיפור הם הרב שמעון גלזר, מהגר מליטא שהיה לפעיל ציוני נלהב; ואליהוא סטון, עורך דין ממסצ'וסטס ופעיל ציוני מקומי. כל אחד מהם הגה בנפרד את רעיון הפעולה הפוליטית בקונגרס וקידם אותו דרך חברי קונגרס שייצגו את מחוזות הבחירה שלהם - סטון באמצעות הנרי קבוט לודג' ממסצ'וסטס, וגלזר בדרך שהגיעה בסופו של דבר לשולחנו של המילטון פיש מניו יורק.

הרב שמעון גלזר

הרב שמעון גלזר נולד בליטא ב־1878, וגדל והתחנך בה ברוח הישיבות. מפחד הגיוס לצבא הרוסי, בשנת 1896 החל לנדוד: הוא עבר בפרוסיה ובארץ ישראל, שהה בארץ ישראל שנה אחת, ולבסוף היגר לניו יורק. בעצת ידיד הקדיש ארבע שנים ללימוד אנגלית ומקצועות נוספים. במהלך שנות פעילותו חיבר לא פחות מ־26 ספרים ועשרות רבות של מאמרים עיתונאיים. הרב גלזר שימש ברבנות בקהילות רבות בארצות הברית ובקנדה, ביניהן דה מוין, טולדו, מונטריאול, סיאטל, קנזס סיטי, מיזורי ומגוון קהילות בניו יורק, ונפטר בניו יורק בשנת 1938 בגיל 60 (Levine, 2009). השירות בקהילות רבות כל כך העניק לגלזר היכרות עמוקה עם מגוון רחב של קהילות יהודיות וערים אמריקניות, וחשיפה אינטנסיבית לאורח החיים האמריקני, וזה הותיר בו רושם עז.

גלזר היה פעיל ביותר בזירה הציבורית היהודית ומחוצה לה, ואף ראה את עצמו כמנשה בן ישראל, שהשיב את היהודים לאנגליה במאה ה־17. אחד המאבקים הגדולים שניהל היה נגד חוק הקצבת ההגירה - "חוק ג'ונסון" משנת 1921. גלזר היה פעיל ציוני נלהב. היכרותו האישית עם מצוקת היהודים במזרח אירופה, והיכרותו הישירה עם הבעיות בארץ ישראל מכוח שהותו בה, העניקו ממד של עומק ושל מעשיות לפעילותו הציונית. אחד השיאים בפעילותו הציונית של גלזר היה בקידומה של החלטת לודג'־פיש שבה אנו עוסקים. גלזר עסק בקידום ההחלטה בקונגרס מקיץ 1921, ואת פעילותו סיכם ופרסם בספר ששמו *The Palestine Resolution: A Record of its Origin*, שיצא לאור ב־1922 בהוצאת איחוד הקהילות של קנזס סיטי (Glazer, 1922).

תיאורו של גלזר מתחיל בקונגרס קליבלנד ותוצאותיו. גלזר תיאר בספרו את השפעתו של אירוע זה על תפיסתו הפוליטית ועל גיבוש הרעיון לניסוח החלטה בקונגרס. ההחלטה להדיח את קבוצת ברנדייס נתפסה בעיניו כ"טעות גדולה ביותר", שכן היה זה זמן קריטי מבחינה מדינית, וכישוריהם של ברנדייס וחבריו נדרשו בדחיפות להתמודדות זו. בעקבות הידיעה על פרישתה של קבוצת ברנדייס מן ההסתדרות הציונית האמריקנית גמלה בליבו ההחלטה לפעול לפתרון המצב המדיני באמצעות הקונגרס האמריקני. בפסקה פטריוטית משהו תיאר

גלזר את היתרונות הגדולים שגלומים במערכת הפוליטית האמריקנית, את מידת ההקשבה של המדינאים האמריקנים לכל אזרח, פשוט ככל שיהיה, ואת דאגתה של אמריקה לעמים נדכאים שונים, כדוגמת האירים. האמון הגדול של גלזר באמריקה ובשיטתה שכנע אותו כי הפעולה היחידה שיש בה כדי להועיל למטרה הציונית היא פעולה אמריקנית דווקא (Glazer, 1922, pp. 65-66, 178).

גלזר אף התעמת עם ויצמן בנושא. בפגישה במהלך קונגרס קליבלנד אמר לו ויצמן כי כדי לקדם את אישור המנדטים צריך להמחיש לבריטניה את רצונו הטוב של העם היהודי, דבר שאפשר לעשות רק באמצעות גיוס כספים מסיבי לבניין ולהתיישבות בפלשתינה. תגובתו של גלזר לרעיון זה הייתה סקפטית, ולדעתו ההנחה שאפשר לפתור את המשבר על ידי "גיוס מיליון דולר, או אפילו עשרה מיליון דולר" הייתה מופרכת (Glazer, 1922, pp. 71-77). גלזר סבר שהאוריינטציה האנגלו-צנטרית של ויצמן אינה רלוונטית, ושדווקא באמריקה עשויה לצמוח ישועה מדינית חדשה.

תפיסתו האמריקנו-צנטרית של גלזר וביקורתו על ויצמן הובילו אותו לפיתוח תוכנית מדינית שלמה. על פי תוכניתו, יש לפעול להשגת הצהרת תמיכה אמריקנית בציונות באמצעות שתדלנות פוליטית שיטתית שתתבסס על המחזות הדרום-מערביים. על ידי הנחלת הרעיון הציוני בקרב יהודי מדינות אלו ופיתוח פעילות ציונית שם, ניתן יהיה לרתום את הנציגים הפוליטיים של מדינות אלו לטובת הציונות, ולהשפיע על מחוקקים ועל פוליטיקאים ברמה הארצית. לדעתו, המדינות הדרום-מערביות הן אידיאליות לטובת העניין, מכיוון שבאזורים אלו לא קיימת לדעתו אנטישמיות, והאהדה האוונגליסטית הבסיסית ליהודים עשויה להתרגם לתמיכה בציונות.

כדי להתחיל לפעול בכיוון זה ארגן גלזר כינוס אזורי של קרן היסוד בקנזס סיטי, שמטרתו הגלויה הייתה גיוס כספים, וכך אף הוצג בפני ויצמן. אך כוונתו האמיתית של גלזר הייתה מרחיקת לכת יותר: קונגרס ציוני גדול בקנזס סיטי שייצר תמיכה ציבורית בציונות באזורים אלו, תמיכה שעל בסיסה יהיה אפשר לפנות לנציגים פוליטיים של מדינות דרום-מערביות ולהוביל מהלך מדיני בקונגרס (Glazer, 1922, p. 72).

קונגרס זה נערך לבסוף ב-25-26 ביולי, בנוכחות נציגי (Zionist Organization) ZOA (of America), והחשוב מכול - נציג ראש העיר ו"ה טיילור (W. H. Taylor), שאף נשא דברים חוצבי להבות ברוח ציונית-נוצרית. להשתתפות הנציגות הפוליטית המקומית הייתה חשיבות רבה, שכן דרך נציגים מקומיים אלו החל גלזר לטפס לעבר הרמות הגבוהות ביותר של הפוליטיקה האמריקנית.

צעדו הבא של גלזר היה פגישה אישית עם מושל קנזס, הנרי אלן (Henry J. Allen), בטופקה בירת קנזס. כדי להסוות את פעילותו הפוליטית ארגן גלזר גם כאן ועידה ציבורית

של קרן היסוד בעיר, ובמהלך ביקורו נקבעה לו פגישה אישית עם המושל. במהלך פגישה זו חשף גלזר לראשונה את עיקרי תוכניתו המדינית. בעקבות הפגישה שלח גלזר למושל תזכיר ארוך (ב־2 בספטמבר 1921) המתאר את הרקע ההיסטורי להצהרת בלפור ואת המצב המדיני האקטואלי. בסוף התזכיר הציע גלזר דרכים שונות לפעולה, וקרא למושל לפנות לסנטורים המייצגים את המדינה, ובעיקר לסנטור קרטיס (Curtis), שיקדמו החלטה בקונגרס. המושל אלאן הביע תמיכה ואהדה ברעיון הציוני ופנה לסנטור בעניין. הסנטור קרטיס הגיב אף הוא באהדה, נרתם למשימה ואף העלה ניסוח ראשוני של ההחלטה (Glazer, 1922, pp. 98-108).

את ההצלחה של המהלך עם מושל קנזס ביקש גלזר ליישם גם עם מושלי מדינות דרום-מערביות אחרות. היות והסנטור קרטיס כבר החל לפעול להעברת ההחלטה, היה על גלזר לארגן במהירות חזית אוהדת רחבה בקונגרס שתגבא את פעילותו של קרטיס. הצעד הבא היה במיזורי, ב־23 בספטמבר, בפגישה עם המושל ארתור הייד (Hyde). גם הייד הביע אהדה רבה לרעיון הציוני, והציע את עצמו כמתווך בין גלזר לסנטור ספנסר, שייצג את המדינה בקונגרס. ההצלחה שנחל עד כה עודדה את גלזר לחשוף את תוכניתו בפני הנהלת קרן היסוד של מדינות הדרום-מערב, ובפגישת עבודה של הוועד המנהל ב־25 בספטמבר הציג גלזר בפני הנוכחים את תוכניתו ואת הישגיו. הנוכחים אימצו בחום את התוכנית, וקיבלו עליהם לסייע לגלזר לגשת למושלים ולסנטורים במדינותיהם. כמו כן, הוחלט להשתמש בכספי הארגון למימון פעילותו של גלזר, שהחלה להתרחב ולצבור תאוצה. ב־27 בספטמבר נסע גלזר לפגישה עם מושל נברסקה, סמואל מק'קלבי (Samuel R. McKelvie), והוא הסכים לרתום למשימה את הסנטור שלו, היצ'קוק (Hitchcock). כעבור כמה ימים הגיע גלזר לאוקלהומה, אך בשל טעות בזמני הרכבות נמנעה פגישה עם המושל. תחת זאת השאיר גלזר במקום תזכיר בכתב (Glazer, 1922, pp. 116-127).

כבר בסוף ספטמבר, לאור ההצלחות הראשונות, ניסה גלזר לארגן פגישה עם הנשיא הרדינג. ניסיונות להתכתבות ישירה עם הנשיא ב־30 בספטמבר נדחו בשל המצב המדיני הסבוך, והתכתבות בנושא עם מושל קנזס אלאן ועם הסנטור קרטיס התנהלה בתאריכים 20 באוקטובר ו־10 בנובמבר. ב־14 בנובמבר הודיע קרטיס כי הצליח לסדר לגלזר פגישה עם הנשיא באותו השבוע. סמוך לאותו זמן הודיע הסנטור לגלזר כי ניסח הצעת החלטה ראשונית, והראה אותה לגורמים שונים במחלקת המדינה.

ב־17 בנובמבר נסע גלזר לושינגטון, שהייתה אז הומה ועמוסה מאוד בשל ועידת פירוק הנשק שהתקיימה שם. בפגישת הכנה עם מנהיגי ZOA הציעו הללו שבפגישה יבקש גלזר מהנשיא לנסח מכתב תמיכה שיוקרא בפני כינוס של קרן היסוד, או לחלופין יזמינו לנאום

בעצמו בכנס, כדי לעודד גיוס כספים מהקהילה היהודית, ולא פעולה מדינית. גלזר שלל רעיונות אלו, וקבע כי דרך פעולה זו חייבת להסתיים, וכי יש לנקוט רק מעשים שיכולים להוביל לתוצאות מדיניות מעשיות. גלזר הציע להעלות בפני הנשיא שלושה עניינים: להדגיש כי רק הארצות האנגלו־סקסיות יכולות להזדהות עם היהודים, בשל היסודות המקראיים שבבסיס המשטר שלהן; להציע לנשיא להעביר מסר אוהד לשר החוץ הבריטי בלפור, ששהה בווינגטון באותה עת לרגל ועידת הפירוז; ולהציע לנשיא לפתור בעיות פנימיות בהחלטה משותפת לקונגרס ולבית הנבחרים שתזכה לתמיכת מחלקת המדינה.

למוחרת נפגש גלזר עם הנשיא. לפי סיכומיו הפגישה הייתה מוצלחת, והוא חש כי קיבל מהנשיא תשומת לב מלאה. נוסף לדיון בעניין המנרטים ביקש גלזר בקשה אישית הנוגעת לקליטתם בארצות הברית של יתומים יהודים פליטי פוגרומים באוקראינה. גלזר נהג כאן בתבונה: כדי למנוע פרסום בוסרי של יוזמתו המדינית בקונגרס, זכה נושא אימוץ הילדים לפרסום המרבי, כך שנוצר הרושם שזו הייתה מטרתה היחידה של הפגישה (Glazer, 1922, pp. 154-173; New York Times, 1921).

ימים מספר לאחר מכן (ב־21 בנובמבר) הגיע סוקולוב לווינגטון ונפגש עם גלזר. סוקולוב התרשם עמוקות מנוסח ההחלטה שגיבש הסנטור קרטיס, ואף הראה אותה ללורד בלפור. את תגובת בלפור להצהרה זו ניסח סוקולוב ברוח הביטוי התלמודי: "ראה את המציאה ונפל עליה" (אצ"מ, F38, תיק 19, תעודות 73-78; Glazer, 1922, pp. 154-173). נוסח ההחלטה בחתימתו המקורית של קרטיס נשאר בידי סוקולוב. אלא שכפי שנראה להלן, למרות ההתלהבות שהפגין, סוקולוב התנגד נחרצות לפעילות מול הקונגרס בשלב זה, כך שמסירת החומר בידי לא הועילה לקידום העניין, ואף להפך. יש לשער כי החומרים שנמסרו לסוקולוב נגנזו על ידיו.

למוחרת, ב־22 בנובמבר, נפגשו גלזר, סוקולוב, גולדברג (מ־ZOA) וסנטור ספנסר עם תת־שר החוץ הנרי פלצ'ר (Fletcher). לפי התכתבות פנים־משרדית שבארכיון הלאומי האמריקני, פלצ'ר נמנע מלהגיב באופן ענייני, וטען כי עליו להתייעץ בנושא עם שר החוץ (Oder, 1956, p. 60).

בכך נסתיימה פעילותו של גלזר בנושא. לפני יציאתו מווינגטון העביר גלזר להנהגת ZOA העתקים של כל ההתכתבויות שניהל, והסביר להם על מהותו של המצב הנוכחי. לבקשת סוקולוב, בחודשים לאחר מכן המשיך גלזר לנהל התכתבות עם חברי הקונגרס ובכירים אחרים, וחלק מהתכתבות זו מופיעה בספרו. אך את הפעילות הפוליטית האינטנסיבית הותיר גלזר מכאן והלאה בידיהם של אחרים (Glazer, 1922, pp. 50-51).

מי שככל הנראה המשיך את יוזמתו של גלזר היה אברהם גולדברג, פעיל ציוני ותיק בשורות הציונות האמריקנית. בעת קידום החלטת לודג'־פיש שימש גולדברג חבר הוועד הפועל של ZOA ואף עמד בראשותו במהלך היעדרותו של ליפסקי בסתיו 1921. על פי חלק מהמקורות, גולדברג עמד מאחורי הפנייה להמילטון פיש מניו יורק, ככל הנראה לאחר שיוזמה מקבילה החלה להתקדם בסנאט באמצעות הסנטור הנרי קבוט לודג'. גולדברג, שהיה בסוד העניינים וליווה את פעולותיו של גלזר שיצר את הבסיס לפעולה מול הקונגרס האמריקני, היה בשל לפעולה לאחר שהיוזמה החלה לצבור תאוצה. כך תוארה פעילותו כעשור מאוחר יותר:

In the meantime Abraham Goldberg tried to help. He asked Hamilton Fish to introduce a lengthy resolution into the lower house (Stern, 1932).

לאור זאת ייתכן כי אפשר לשרטט את אחד ממסלולי הצהרת לודג'־פיש במלואו, בנתיב שראשיתו בשתדלנות של גלזר, עובר דרך אברהם גולדברג מההסתדרות הציונית, ומסתיים בנוסח שהציג פיש לבסוף בפני בית הנבחרים.

אליהו סטון

אדם נוסף שלפעילותו הייתה השפעה דרמטית על גיבושה של ההחלטה הוא עו"ד אליהו סטון ממסצ'וסטס. סטון היה פעיל מקומי מוכר: הוא שימש נציג בבית הנבחרים של מסצ'וסטס בשנים 1918-1920, ועמד בראש הארגון הציוני המקומי. במחלוקת בין ברנדייס לוויצמן התבלט סטון כתומך של ויצמן, ולאחר פרישתו של ברנדייס נודעה לפעילותו של סטון חשיבות רבה.

בפעילותו בקונגרס של מסצ'וסטס פעל סטון גם לקידום הרעיון הציוני. בבדיקה של ארכיון החקיקה של מדינת מסצ'וסטס נמצא כי בשנים 1919-1922 הועברו לא פחות משלוש החלטות הנוגעות לבית היהודי הלאומי. מעורבותו של סטון ניכרת בכולן. ההחלטה הראשונה מצוינת ב־14 בינואר 1919, ועניינה הדיונים בוועידת השלום העתידית בפריז ובהכללת תוכנה של הצהרת בלפור בדיונים שם; ההחלטה הבאה התקבלה ב־5 במאי 1920 על רקע ועידת סן רמו; וההחלטה השלישית בנושא זה התקבלה ב־29 במרץ 1922, סמוך מאוד להצגת החלטת לודג'־פיש בקונגרס לראשונה.

בבית המחוקקים של מדינת מסצ'וסטס התקיימה פעילות מדינית ענפה שליוותה את הליך ההכרזה על ארץ ישראל כביתו הלאומי של העם היהודי ואת הליך אשרור המנדט שבעקבותיו.

בכל שלב שבו נצפו קשיים ביקשו המחוקקים במסצ'וסטס להביע את עמדתם הנחרצת בעד כינונו של הבית הלאומי היהודי, וקראו לממשלתם לפעול בנידון. הרוח החיה מאחורי פעילות זו היה אליהוא סטון. לפי התיעוד בארכיון סטון, כבר ב־1920 התנהלה התכתבות בין סטון לסנטור לודג' על הפעילות הציונית בארצות הברית במטרה להשתמש בכוחו כמנהיג סיעת הרוב בקונגרס להשגת פריצת דרך בנושא.

קשריו של סטון עם לודג' היו נכס שהסתדרות הציונית רצתה לנצל. בסוף 1921 זומן סטון להשתתף בפגישה של ראשי ZOA בניו יורק בהשתתפות סוקולוב וז'בוטינסקי מהתנועה העולמית. בפגישה זו הוחלט להטיל על סטון לפעול מול לודג' בווינגטון כדי שייסע לחלץ הצהרה פרו־ציונית מפיו של שר החוץ היוז. תגובתו של סטון להחלטה זו הייתה צוננת, והוא ציין כי פעילות שתדלנית שכזו אינה לכבודו של האירוע ואינה לכבודה של התנועה. תחת זאת קבע סטון כי הפעולה הנכונה היא בקונגרס:

This was the moment, he emphasized, the very moment for writing Zionist policy into the foreign policy of the United States Congress embodying our aims.

(ארכיון סטון, ארגז 1, תיקיות 11-12)

לדבריו, הצהרה של חבר קבינט כזה או אחר, ואפילו הוא שר החוץ, אינה אלא דעתו של אדם בודד, בעוד החלטה רשמית של הקונגרס היא ביטוי ברור לעמדתה של האומה כולה. להפתעתו של סטון, תגובת הנוכחים הייתה סקפטית, ונחום סוקולוב ביטא את עמדת רוב הנוכחים בציינו כי -

We do not underestimate the value of such an act of congress. But suppose you fail? We cannot, we dare not take the risk!

(ארכיון סטון, ארגז 1, תיקיות 11-12)

מחשש לכישלון העדיפה התנועה הציונית באותו זמן לפעול באמצעים שתדלניים חשאיים. כפי שראינו, תגובתו של לואי ליפסקי לפעילותו של גלזר הייתה דומה, כך שיש כאן מדיניות עקבית (Oder, 1956, p. 68).

אולם סטון לא אמר נואש, והחליט לפעול בנידון באופן עצמאי. היו לו ניסיון פרלמנטרי וקשרים טובים עם הסנטור לודג', והוא החל לארגן את התשתית לפעילות בקונגרס. בפגישה

עם לודג' ובהתכתבות עימו עלה רעיון הפעילות בקונגרס ולכש צורה. סטון פנה בכתב לסנטור לודג' ב-28 בינואר 1922, וביקש ממנו להניע פעילות דיפלומטית בנושא המנדטים. בתשובה ב-3 בפברואר ביקש לודג' ללמוד את הנושא ביתר עמקות, ולאחר העיון השיב לבקשתו ב-11 בפברואר 1922. במכתב זה ניתח לודג' את הזירה המדינית ואת מעמדה המשפטי של ארצות הברית ביחס לשטחי האימפריה העות'מאנית, ודן באפשרות התערבותה של ארצות הברית בכינון המנדטים. אומנם לודג' רצה שארצות הברית תתערב בסוגיה ישירות, אך הסביר שהיא מנועה מלעשות זאת:

There does not seem to be anything the United States can do because we are not signers of the treaty of Versailles, nor of the treaty of Sevres, nor did we take place in the meeting at San Remo [...] Therefore we have no authority to speak in regard to it.

(ארכיון סטון, ארגז 5, תיקייה 2)

מאחר שהאפשרות לפעול ישירות בעניין המנדטים נדחתה, עלה צורך בנקיטת פעולה מסוג אחר, עובדה שחיזקה ככל הנראה את נחישותו של סטון לעבוד לפעילות בקונגרס. במכתב נוסף לסנטור לודג', ב-20 במרץ 1922, הציע סטון לשנות כיוון ולפעול להשגת הכרזה פומבית מפורשת של גוף אמריקני רשמי לטובת הבית הלאומי היהודי. לפי סטון, חוסר הבהירות לגבי עמדתה של ארצות הברית מעורר את מתנגדי המנדט לפעולה, ורק הבהרה חד-משמעית של העמדה האמריקנית יכולה לסייע בטיפול במצב הזה. העדיפות היא להצהרה מפיו של מזכיר המדינה, צ'ארלס אוונס היוז, ואם לא – אז על ידי הקונגרס.

בפגישה עם לודג' בושינגטון (לא צוין תאריך) העלה סטון שוב את רעיון ההחלטה בקונגרס. הפגישה החלה בהצעה של לודג' כי הוא וסטון ייכנסו יחדיו לפגישה עם שר החוץ במטרה לחלץ ממנו הצהרה פומבית, כפי שביקשו הארגונים הציוניים. בשלב זה סטון "חצה את הרוביקון" (כלשון התיעוד בארכיון) וקבע כי הצהרה פרטית של שר זה או אחר כבר אינה רלוונטית, והציע להריץ החלטה בשני בתי הקונגרס. לפי תיעוד זה, כאשר לודג' שאל אם יש בידיו נוסח להחלטה זו, פנה סטון למשרד סמוך ובעזרתו של אלברט הורוביץ ניסח את ההחלטה בו במקום. זה כנראה הבסיס לקביעה שסטון עמד מאחורי ניסוח ההחלטה. כאמור, תיאור זה סותר את תיאורו של גלזר, המייחס את ניסוח ההצהרה לסנטור קרטיס, ואף סותר תיאור אחר, המופיע במקורות מספר, המייחס ניסוח זה לסנטור לודג' עצמו.

ב-29 במרץ הגיעה משלחת של נציגים מטעם ציוני מסצ'וסטס לווינגטון, כדי להכין את השטח לפעילות המתוכננת בקונגרס. תזמון הגעתה של המשלחת תוכנן היטב, היות ובאותו יום בדיוק עברה בבית הנבחרים של מסצ'וסטס החלטה ציונית מובהקת. מצוידים בנוסחה של ההחלטה הטרייה הזאת, ובמכתב נוסף המפרט שוב את הרקע ההיסטורי להצהרת בלפור ולמתן המנדטים ומונה את ההצהרות הפרו-ציוניות של נשיאי העבר וילסון, רוזוולט והרדינג, נפגשו הנציגים עם הסנטור לודג' ב-30 במרץ (ארכיון סטון, ארגו 1, תיקיות 11-12; Oder, 1956, p. 67). בו ביום ביקש סנטור לודג' לכלול את החלטת בית הנבחרים של מסצ'וסטס בפרוטוקול של ועדת החוץ של הסנט. כך החלה ההחלטה ללבוש צורה ולהתגלגל במסדרונות הקונגרס.

אולם התנגדות ZOA לפעילות זו לא פסקה, ולואי ליפסקי אף הופיע בווינגטון ערב הדיונים בוועדת הסנט בניסיון לדחות את הפעולה ולמנוע מסטון כניסה ל"הרפתקה מסוכנת" על חשבון עתידו של העם היהודי. ליפסקי, שנאלץ לחלוק חדר עם סטון במלון באותו לילה, העיד כי לא חדל מניסיונות השכנוע עד ארבע לפנות בוקר.

ב-4 באפריל 1922 הועלה נוסח של ההחלטה לדיון בבית הנבחרים על ידי המילטון פיש. ב-12 באפריל הוצגה הצעת ההחלטה לראשונה בפני הסנאט, על ידי הסנטור הנרי קבוט לודג' (Henry Cabot Lodge). ב-19-21 באפריל התקיימו שימועים בבית הנבחרים, ובהם העידו ראשי ציונות אמריקה בעד ההצהרה, ביניהם לואי ליפסקי, אברהם גולדברג ואליהוא סטון. נגד ההצעה העידו כמה אינטלקטואלים ערבים-אמריקנים, ביניהם פרופ' אדוארד בליס וד"ר פאוד שטארה, ויהודים אנטי ציונים - הרב דייוויד פיליפסון והרב יצחק לנדמן (Fink, 1944, pp. 41-42; Parzen, 1970, pp. 75-77).

לאחר דין ודברים הציע פיש ב-3 במאי את ההצעה שהפכה לבסוף לתשתית הנוסח הסופי שיועבר בשני בתי הקונגרס. בשל עיכובים שונים, חלקם פורמליים וחלקם מכוונים, הועלתה ההצעה לדיון רק בסוף חודש יוני, והתקבלה לבסוף ב-30 באותו חודש בבית הנבחרים. ב-13 ביולי הועבר הנוסח לדיון בקונגרס, ולבסוף ב-14 בספטמבר הועברה החלטה משותפת לשני בתי הקונגרס, היא החלטת לודג'-פיש. כעבור שבוע, ב-21 בספטמבר, חתם עליה גם הנשיא הרדינג.

התנגדות הארגונים הציוניים

במחקרים רבים התקבעה הטענה שהייתה זו יוזמה רשמית של ההסתדרות הציונית העולמית או האמריקנית. כך קבע למשל ריינהרץ: "הניצחון הדיפלומטי היחיד במשך ביקור ויצמן באיטליה הושג לא ביבשת אירופה, אלא בארצות הברית, הודות לשתדלנות האינטנסיבית של נחום סוקולוב וזאב ז'בוטינסקי בשיתוף פעולה עם לוואי ליפסקי" (ריינהרץ, 1996, עמ' 389). וברוח דומה כתב גם ש' כץ:

בארצות הברית נמצאה אותה שעה המשלחת הראשונה של קרן היסוד, ובראשה נחום סוקולוב וזאב ז'בוטינסקי. תוך שיתוף פעולה עם העסקנים הציונים המקומיים ערכו מסע שידול בין חברי שני בתי הקונגרס, וכך למרות התנגדות עיקשת של שר החוץ היוזם ומשרדו, יום הסנטור הנרי קבוט לודג' החלטה הצהרתית בזכות הצהרת בלפור (כץ, 1994, עמ' 39-42).

קביעות אלו מבוססות, כנראה, גם על איגרת של ויצמן לסוקולוב מ-24.5.1922, סמוך להצגת הצהרת לודג' לראשונה בקונגרס, ובה ויצמן ייחס את היוזמה לנציגי ההסתדרות הציונית באמריקה, סוקולוב:

I can assure you that neither I nor my colleagues were slow in appreciating the enormous value of this work of yours.

(ויצמן, 1979א, איגרת מס' 102)

מכיוון נוסף, יש הרואים את היוזמה כפרי פעילותה של ZOA עצמה (Parzen, 1970, pp. 67-68).

עם זאת, בחינה מדוקדקת של מקורות היסוד מלמדת שאין לתיאור זה ביסוס, ולמעשה - ההפך הוא הנכון. גישתה הרשמית של ההסתדרות הציונית הייתה התנגדות או דחייה. באין-ספור הזדמנויות התנגדו נציגיה הרשמיים של התנועה למהלך בקונגרס, ניסו לבלום אותו ובחנו כל העת חלופות אחרות. היו לכך סיבות רבות, והחשש מפני כישלון והבושה הכרוכה בו היה אחד המרכזיים שבהם. כמעט כל האישים שהיו מעורבים בפעולות לקראת החלטת לודג'-פיש באו במגע הדוק עם גורמים רשמיים בתנועה הציונית. תגובותיהם נעו בין אדישות להתנגדות.

הרב שמעון גלזר עדיין את הנהגת ZOA בתוכניותיו באופן שוטף. במקומות רבים הוא הלך על מה שנראה בעיניו כחוסר סדר או כחוסר תיאום בצמרת ההסתדרות הציונית באמריקה, ועל חוסר התלהבות או התגייסות למען רעיונותיו (Glazer, 1922, pp. 131, 133-134, 137). כזכור, פעילותו של גלזר הסתיימה בהעברת הלפיד לאברהם גולדברג בפגישות בווישינגטון עם בכירי הממשלה. עם חזרתו מווישינגטון ב־25 בדצמבר 1921 דיווח גולדברג בישיבת הוועד הפועל של ההסתדרות הציונית האמריקנית על פגישותיו עם בכירי מחלקת המדינה ועל טיוטת ההחלטה שגיבש הסנטור קרטיס. גולדברג גם הזכיר את תגובתו הנלהבת של בלפור ליוזמה, שראה בה כלי שיסייע לו להתגבר על התנגדות בבית הלורדים באנגליה:

Who urged Mr. Sokolow not to abandon the plan of having it introduced in the Senate, which could thus voice its sentiment about Palestine as a Jewish Homeland, even in preference to the state department, particularly in the view of the opposition developed by a group in the English Parliament.

(אצ"מ, תיק F38\19, תעודות 73-78)

ואולם, בניגוד להמלצת בלפור החליט הוועד שלא להמשיך בדרך זו:

The Administrative Committee however had decided to proceed with the utmost caution, and not attempt to introduce the resolution before it is absolutely certain of its acceptance by all groups in the senate.

(שם)

מכאן והלאה הפעילויות סביב ההצהרות בקונגרס התנתקו מפעילותה הרשמית של ZOA, אשר מטעמי זהירות לא שיתפה פעולה עם יוזמות אלו, ואף התנגדה להן עד לרגע האחרון. גם אליהוא סטון נתקל בתגובה שלילית מצד נציגי ZOA להצעתו לקדם יוזמה בקונגרס. לעיל כבר הוזכרה תגובתו של סוקולוב שחשש מכישלון ולא ההיזן ליטול סיכונים. לפי לואי ליפסקי, זו אכן הייתה גישתם של נציגי ההסתדרות העולמית באותה עת:

Both Sokolow and Jabotinsky frantically urged American Zionists to withdraw the resolution; they were sure it would be defeated (Lipsky, 1975, pp. 117-118).

החלטה זו של הוועד הפועל התבטאה במעמד תוכחה קשה לאליהוא סטון. לא זו בלבד שהתנועה הרשמית התנגדה למהלך, אלא היא גם ראתה בו הפרה בוטה של משמעת התנועה וגינתה אותו בכל תוקף, עד כדי כך שסטון תואר כבוגד שדינו הוצאה להורג ברייה:

Stone was immediately called to New York to appear before a meeting of the Zionist Executive Committee. Almost unanimously the sentiment was furious. One member of the executive arose and said: "If the Zionist movement were an organized government, you Mr. Stone would be shot for the manner in which you disobeyed instructions. No one authorized you to request or to have introduced such a resolution" (Stern, 1932).

בדיקה של התכתבותו הענפה של חיים ויצמן עם אישים שונים בארצות הברית באותה תקופה מעלה מסקנה דומה. בהתכתבותו עם סוקולוב וז'בוטינסקי, נציגי ההסתדרות הציונית בארצות הברית, דן ויצמן ארוכות באסטרטגיות לפעולה באמריקה לאור ההתנגדות האמריקנית לאשרור המנדטים. ויצמן שרטט בהתכתבותו אסטרטגיה של פעולה עממית, שנועדה לפעול על דעת הקהל האמריקנית ובאמצעותה על מקבלי ההחלטות בממשל, מעין פעולה ציבורית ישירה המכוונת לרשות המבצעת, קרי הממשל, ולא לקונגרס (ויצמן, 1979א, איגרת מס' 326).

ויצמן קרא שוב ושוב לנציגיו בארצות הברית להשתדל אצל בכירי הממשל, וסוקולוב נפגש עם הנשיא הרדינג, אך למעט הבעת אהדה כללית לא הצליח להביא לשינוי בעמדותיו. במקביל פנה ויצמן לז'בוטינסקי בבקשה שיארגן הפגנה עממית גדולה בניו יורק שתחליש את ההתנגדות האמריקנית (ויצמן, 1979ב, איגרת מס' 50). התייחסות נוספת להחלטה הייתה רק סמוך לאשרור ההחלטה בקונגרס, באיגרת שנשלחה לליפסקי ב-24 ביולי. אפילו בשלב מתקדם זה התנה ויצמן את המשך הפעילות בוודאות שההחלטה תעבור בקונגרס, והמשיך לדרוש שימוש בדעת הקהל האמריקנית כדי להשפיע על מקבלי ההחלטות האנגלים (ויצמן, 1977, איגרת מס' 126). לא זו בלבד שאין זכר לפעילות לקידום ההחלטה בקונגרס בהתכתבויות שבין ויצמן לנציגיו בארצות הברית, אלא גם ניתן למצוא עדויות ישירות למעורבות שלילית שלהם, שנועדה למנוע את הצגת ההחלטה בבתי הסנאט. כך תועדו ניסיונות של סוקולוב ושל ז'בוטינסקי לעצור את היוזמה בהוראת ויצמן, אפילו בליל השימוע בקונגרס:

The night before the hearings were to start, the Zionists were shaky. Sokolow and Vladimir Jabotinsky, who were in New York on a fund-raising mission, sent a wire to Washington: "Withdraw the resolution, cannot risk the Jewish future" (Stern, 1932).

העולה מכל האמור הוא, שאין בסיס לטענות חלק מהמחברים שתיארו את החלטת לודג'־פיש כהישג של ההסתדרות הציונית העולמית או של נציגיה בארצות הברית. ההפך הוא הנכון: הנציגים הרשמיים חששו מפעולה פומבית בקונגרס, ונרתעו מהסיכונים של כישלון ציבורי. מי שעמד מאחורי ההחלטה היו פעילים אמריקנים מקומיים שהיכרותם המעמיקה עם המנטליות והדמויות הפוליטיות באמריקה סיפקה להם את הביטחון בהצלחת הפעולה.

משמעויות והשלכות

המאבק על המנדט הגיע לסיומו בקיץ 1922. ביולי נרשמה התקדמות של ממש בשיחות בין ארצות הברית לבריטניה על פרטי ההסכם האנגלו־אמריקני, ומחלקת המדינה האמריקנית נתנה את הסכמתה לחלק מסעיפי טיוטת הסכם שנערך על ידי הבריטים. בהסכמתם זו ויתרו האמריקנים על זכות הווטו בנוגע לשינויים במנדט. הסכמה סופית של חבר הלאומים על המנדט הארץ־ישראלי הושגה ב־22 ביולי 1922, והודעה רשמית על כך נמסרה ב־24 בו (Ingram, 1972, p. 59; Manuel, 1949, p. 179).

רכים ראו בהחלטה שנידונה בקונגרס בחודשים מאי-יולי זרו של ממש להתגמשות מצידה של ארצות הברית (Knee, 1997, p. 12; Manuel, 1949, p. 179). יש שראו בהחלטה גורם שסייע להתגברות על התנגדותו של בית הלורדים הבריטי (השופט ברנרד רוזנבלט, אצ"מ, תיק 166 40658 Z4), ומחברים נוספים הצביעו על ההשפעה של החלטה זו על החלטת מועצת חבר הלאומים לאשרר סופית את הענקת המנדט על ארץ ישראל לבריטניה (ניומן, 1977, עמ' 87). גם ויצמן (אצ"מ, תיק 3-1006 F38, עמ' 4) ולואי ליפסקי (Lipsky, 1943, p. 17) ייחסו חשיבות רבה להחלטה ולהשפעתה המדינית לאחר מעשה.

המשמעויות המעשיות של ההחלטה

הניסוח של ההחלטה היה זהיר מאוד והוצאו ממנו בכוונת מכוון ביטויים שניתן לפרשם כהתחייבות מעשית של ארצות הברית לתמוך בהקמת הבית היהודי הלאומי. דבר זה לא מנע

מהפעילים הציונים שקידמו אותה לקשור לה כתרים הרבה מעבר למשמעויותיה המיידיות. לואי ליפסקי למשל סבר שבעקבות ההצהרה ארצות הברית הופכת לשחקן מדיני בענייני פלשתינה. בדינר שנערך לכבודו של פיש בניו יורק (חסר תאריך, כנראה במהלך שנת 1922), הושוותה ההחלטה ל"מגנה כרטא" הבריטית (אצ"מ, תיק 4Z 166\40658). במבט לאחור גם המילטון פיש ראה בהחלטה אירוע דרמטי בעל משמעויות מדיניות מרחיקות לכת. הוא השווה אותה להצרת בלפור הבריטית (אצ"מ, תיק F25\3671966, עמ' 1), וראה בהצהרה האמריקנית אירוע מחייב ובעל משמעות רבה מזו הבריטית בשל העובדה שהיא ביטאה את רחשי ליבו של העם כולו, בניגוד להצהרת בלפור, שהיא פרי עבודתו של מדינאי אחד וממשלה אחת (אצ"מ, תיק F25\3671966, עמ' 10). אולם בזמן אמת היחס להחלטה היה מתון ומסויג הרבה יותר. המילטון פיש בעצמו אמר בעת הדיונים בהחלטה בקונגרס, שהיא אינה מחייבת את ארצות הברית כלשהי, ואין בה התחייבות לשימוש בכוחות צבא וצי - אין היא אלא הצהרה מוסרית:

Expresses our moral interest but commits us to no foreign obligations or entanglements (US HCFA Report, 1922, p. 1)

ואכן, טיעון זה עובר כחוט השני דרך העדויות בשימוע. למעשה, התוכן האופרטיבי של ההחלטה הוצא ממנה ככוונת מכוון, על פי בקשתו המפורשת של מזכיר המדינה (US HCFA Hearings, 1922, pp. 10, 17). גישתם של אנשי מחלקת המדינה להחלטה ולמשמעותה מעניינת במיוחד. כמו רבים אחרים, בזמן אמת הם לא ראו בהצהרה מסמך מחייב ובעל משמעות מעשית, אך למרות זאת הבינו שייטכנו להצהרה זו השלכות מדיניות ממשיות. אנקדוטה חביבה עשויה להבהיר את היחס הכללי במחלקת המדינה להצהרה. ב-20 ביולי 1922 נפגש ויליאם קסטל ממחלקת מערב אירופה עם נציג השגרירות האיטלקית, ועל הפרק עמדה המשמעות המעשית של הצהרת לודג' פיש:

Mr. Celesia of the Italian Embassy, came in to see me yesterday morning to ask whether the Congressional Resolution favoring the Jews in Palestine could be taken to represent the views of the United States Government on the Mandate. When he asked the question, I only smiled without answering and Mr. Celesia then burst out laughing and said that

he remembered very well that Congress had also passed a resolution urging recognition of the Irish Republic and that that did not represent the view of this government (Manuel, 1949, pp. 280-281).

תשובתו הרשמית של קסטל הייתה מסויגת יותר: הוא אמר כי אינו מוסמך להשיב לשאלה זו, וכי יש לשאול את שר החוץ עצמו בעניין זה. עם זאת, האירוע מבטא את היחס המזלזל אשר לו זכו הצהרות הקונגרס בעניינים מעין אלו במסדרונות מחלקת המדינה. אולם לא כולם במחלקת המדינה היו תמימי דעים בנושא. במזכר שנשלח למזכיר המדינה היוו התבטאה פרשנות שונה של ההחלטה במהלך קבלתה, הבאה מתוככי אגף המזרח התיכון במחלקת המדינה:

It is most unfortunate that the thing has come up at all, and that it has come up before our Mandate Treaty is settled, at a point where we really have no interest at all [...] Note however, that the Joint Resolution more or less commits us not only to the protection of the Holy Places but to that of the National Home itself - if a turn of the whirligig should turn the British out (Manuel, 1949, pp. 280-283).

על פי המזכר, אף על פי שבאופן פורמלי אין בה התחייבות מעשית, ההצהרה הפומבית של הקונגרס עשויה להוביל להשלכות מעשיות רחבות היקף. העובדה שארצות הברית הביעה תמיכה כה מפורשת בציונות עשויה להיתפס כבסיס עקרוני לפעולות מעשיות עתידיות, כגון הגנה על היישוב היהודי או המקומות הקדושים במקרה של נסיגה בריטית. לפי מסמך זה, ייתכן כי התקוות שתלו המנהיגים הציונים במשמעויות ההחלטה לא היו רחוקות מן הדעת כפי שנדמה.

במרוצת השנים נעשה שימוש בהחלטה זו כדי להביע התנגדות למדיניות הספר הלבן הבריטי שהגביל את העלייה היהודית לארץ ישראל. במאי 1939, סמוך לפרסומו של הספר הלבן, התגבשה הצעת החלטה בבית הנבחרים - גם הפעם בהובלת המילטון פיש - שמחתה על מדיניות זו. בהצעה זו תואר הספר הלבן כהפרה של החוזה האנגלו-אמריקני מ-1924, בטענה שההסכמות בחוזה זה מבוססות על תוכנם של הצהרת בלפור ושל כתב המנדט שהביעו תמיכה בהקמתו של בית לאומי יהודי בארץ ישראל. לא זו בלבד, טען פיש, עמדתה של ארצות הברית בנושא נעשתה ברורה באמצעות החלטת לודג' פיש בשנת 1922, והשינוי במדיניות הבריטית נעשה ללא כל היוועצות בממשלת ארצות הברית (US CFA Hearings).

ואישרו את תוכנה. (1944, pp. 15-17). החלטה זו לא הגיעה לדיון ולהצבעה, אך חברי קונגרס רבים חתמו עליה

על פי הספר הלבן, העלייה היהודית לארץ ישראל תוגבל במשך חמש שנים ולאחריהן היא תיעצר כליל. בשנת 1944, בחלוף הזמן הזה, כאשר על פי הספר הלבן הייתה העלייה אמורה להיפסק, וכאשר נודעו זוועות השואה באירופה, גובשה החלטה נוספת בעלת אופי דומה הקוראת לפתיחת השערים לעלייה ללא הגבלה, והפעם הקונגרס נכנס לדיון.

בדברי המבוא להחלטה הוזכרה החלטת לודג' פיש וצוטטה במלואה, ובמהלך השימועים שקדמו להצבעה בוועדת יחסי החוץ של הקונגרס הוזכרה הצהרת לודג' פיש פעמים רבות, ונידונו התקדים שהיא יצרה, המשמעות המעשית שלה והשלכותיה לעתיד. לואי ליפסקי למשל הדגיש את העובדה שמי שהוביל אותה, הנרי קבוט לודג', היה מראשי הברדלנים והאופוזיציה לוויילסון ולהקמת חבר הלאומים, כדי לטעון שהתמיכה בציונות היא קונצנזוס אמריקני חוצה מפלגות ועמדות פוליטיות. גם דוברים אחרים, כגון המילטון פיש, השתמשו בהחלטה כדי להמחיש את תמיכתה העקבית של ארצות הברית בציונות (US CFA Hearings, 1944, pp. 15-17, 287, 374). בסופו של דבר המליצה ועדת יחסי החוץ של הקונגרס שלא להעלות את הנושא להצבעה, בעקבות חוות דעת של מזכיר המלחמה סטימסון, שקבע כי התערבות בנושא כזה מול הממשלה הבריטית בעיצומה של המלחמה עשויה לפגוע במאמץ המלחמתי (US CFA Hearings, 1944, p. 505).

סיכום ומסקנות

פרשה זו היא אחת מפרשות המפתח באירועים הדיפלומטיים של ראשית שנות העשרים, אשר במובנים רבים יצרו את התשתית המדינית והמשפטית לקיומה של מדינת ישראל. מבחינות רבות אירועי 1921-1922 באמריקה הם מעין "נקודת האפס" ביחסים המדיניים שבין התנועה הציונית הממוסדת לממשלת ארצות הברית, ובמהלכם נוצקו הדפוסים שיאפיינו יחסים אלו עד ימינו אנו. ראשית, תפקידה העולמי של ארצות הברית השתנה דרמטית לאחר מלחמת העולם הראשונה, וגם אם היא אימצה מדיניות בדלנית בשנים הסמוכות למלחמה, מעורבותה בזירה העולמית נעשתה עובדה שאין לבטלה. בהתאם השתנתה גם הפונקציה שמילאו הארגונים הציוניים באמריקה: אם בשנים הקודמות הם שימשו בעיקר "בנק" של הציונות ומוקד לגיוס כספים לקרן היסוד וקק"ל, הרי שבתקופה הנסקרת הם החלו למלא תפקיד מדיני-פוליטי בעל משמעות הולכת וגוברת.

באירועים אלו נחשף גם הפער בין הרטוריקה הציונית האוהדת של נשיאי ארצות הברית לבין המדיניות המעשית, שפעמים רבות אינה עולה בקנה אחד עם ההצהרות המפורשות, ומוכתבת בעיקר על ידי ריאל פוליטיק והאינטרס האמריקני. בד בבד, האפשרות לפעולה שתדלנית בשני בתי הקונגרס וניצול האהדה העממית הרחבה לציונות, הוכחה כבר בנקודה זו כיעילה ביותר. ומי שידעו זאת והבינו את מלוא המשמעות של מגוון הכלים להשפעה ציבורית על מדיניות שמספקת הדמוקרטיה האמריקנית היו פעילים מקומיים מדרג זוטר, שברוח אתוס החלוציות האמריקנית נקטו יוזמה פרטית וקידמו את מטרתם. השימוש בכלים אלו יחזור על עצמו שוב ושוב בתולדות יחסי ישראל וארצות הברית, ועם ייסוד איפא"ק ושדולות אחרות הוא יהיה חלק בלתי נפרד ממסכת "היחסים המיוחדים" בין שתי המדינות.

מקורות

- ויצמן, ח' (1977). כתבי חיים ויצמן: סדרה א – אגרות, כרך ח. מוסד ביאליק.
- ויצמן, ח' (1979א). כתבי חיים ויצמן: סדרה א – אגרות, כרך י. מוסד ביאליק.
- ויצמן, ח' (1979ב). כתבי חיים ויצמן: סדרה א – אגרות, כרך יא. מוסד ביאליק.
- כץ, ש' (1994). אמריקה והציונות, 1914–1949: כרוניקה של קרבה וניכור. נתיב, 34, עמ' 39–49.
- ניומן, ע' (1977). בזירת המאבק הציוני: פרקי זיכרונות. הספרייה הציונית.
- סייקס, כ' (1966). מבלפור עד בוויין: מאבקים על ארץ ישראל. מערכות.
- ריינהרץ, י' (1996). חיים ויצמן: עלייתו של מדינאי. מוסד ביאליק.
- שפירא, ד"ה (2001). מפילנתרופיה לאקטיביזם: התגבשותם של ציוני ארצות הברית לקבוצת השפעה מדינית והיחלצותם למאבק על עתיד ארץ-ישראל (1933–1945). מוסד ביאליק.

Duroselle, J. B. (1964). *From Wilson to Roosevelt foreign policy of the United States*. Chatto & Windus.

- Fuller, J. V. (1938). *Papers relating to the foreign relations of the United States, 1922*, Vol. II. United States Government Printing Office.
- Glazer, S. (1922). *The Palestine resolution: A record of its origin*. United Synagogues of Greater Kansas City.
- Halperin, S. (1971). *Leadership of the American Zionist organizations, 1897–1930*. Urbana.
- Halpern, B. (1961). *The political world of American Zionism*. Wayne State University Press.
- Ingram, D. (1973). *Palestine papers, 1917–1922 – Seeds of conflict*. George Braziller.
- Kent, G. (1973). Congress and American Middle East policy. In W. Beling (Ed.), *The Middle East quest for an American policy* (pp. 286–305). State University of New York Press.
- Knee, S. (1997). Anglo-American relations in Palestine, 1919–1925: An experiment in realpolitik. *Journal of American Studies of Turkey*, 5, 3–18.
- Levine, Y. (2009). Rabbi Simon Joshua Glazer: Early 20th Century wordsmith. *Jewish Press*, July 1, 2009. <https://www.jewishpress.com/sections/magazine/glimpses-ajh/rabbi-simon-joshua-glazer-early-20th-century-wordsmith-part-i/2009/07/01/>
- Lipsky, L. (1975). *Memoirs in profile*. Jewish Publication Society of America.
- Manuel, F. (1949). *The realities of American-Palestine relations*. Public Affairs Press.
- New York Times (1921). Harding lets rabbi adopt five orphans. *New York Times*, November 19, 1921.
- Oder, I. (1956). *The United States and the Palestine mandate, 1920–1948: A study of the impact of interest groups on foreign policy* [Doctoral dissertation]. Columbia University.

- Parzen, H. (1963). Brandeis and the Balfour Declaration. In *Herzl yearbook* (pp. 305–350). Israel Studies Submission.
- Parzen, H. (1970). The Lodge-Fish resolution. *American Jewish Historical Quarterly*, 60(1), 70–81.
- RIIA – Royal Institute of International Affairs. (1946). *Great Britain and Palestine, 1915–1945*.
- Stern, W. (1932). A chapter of secret history. *The Jewish Standard*, April 22, 1932.
- Urofsky, M. I. (1976). *American Zionism from Herzl to the Holocaust*. Doubleday Anchor.
- Wright, Q. (1930). *Mandates under the League of Nations*. University of Chicago Press.

על המחבר

עקיבא ביגמן הוא דוקטורנט בבית הספר לתקשורת באוניברסיטת בר-אילן. מחקריו עוסקים בהשפעות קהילות שיח על עיצוב דוקטרינות צבאיות; בשיח הריבונות והמשילות הישראלית; וביחסי אתיקה וביטחון. כמו כן, הוא עיתונאי, סופר ומרצה.